

JUHAN MÄETILÄ

Korteniemen perinnetilalla perinne elää

TEKSTI: ANNAMARI ILOLA

Nykyisen Korteniemen perinnetilan asutushistoria ulottuu tuhansien vuosien taakse. Jo kivikauden ihmiset totesivat paikan lämpimäksi ja kuivaksi asuinsijaksi kalaisan Liesjärven rannalla ja hyvien metsästysmaiden keskellä.

KUN PAIKALLE 1700-luvun lopussa perustettiin uudistila, huomattiin maaperän olevan melko kauraa maatalouden tarpeisiin. Korteniemen talous oli tuolloin kaskenpolton varassa, kuten uudisasutuksella yleensäkin.

Korteniemen kohtaloksi tuli sama kuin Liesjärven kylän uudistiloilla. Koko kulmakunta joutui aikanaan ison sahayhtiön Turpoon sahan omistukseen ja sen torpiksi. 1800-luvun puolivälissä Turpoolla oli 18 torppaa. Vastaavanlaista sahayhtiön maanomistuksen syntyä ja uudistilojen menetystä ei muualla Hämeessä tapahtunut.

Korteniemessä on ylläpitoviljelyssä jopa yli kaksimetriseksi kasvavaa Aunus-maatiairsuista, joka leikataan perinteisin työtavoin eli viikatteella ja sirpillä.

Marraskuussa 1870 Korteniemen torppariksi tuli Kalle Lönngren vaimonsa Agatha Wilhelmiinan kanssa. Peltoja torpalla oli tuohon aikaan runsas hehtaari, mutta talous oli edelleen osittain riippuvainen kaskien tuotosta. Metsästä haettiin polttopuut, ja torpparipari poltti myös tervaa omaan käyttöönsä ja osittain myyntiinkin.

Sahan torpasta metsänvartijatilaksi

Turpoon saha laajoine maanomistuksineen joutui keinottelun kohteeksi 1870-luvun jälkipuoliskolla. Viimeiset omistajat tarjosivat sahan metsäalueita valtion lunastettavaksi. Ne käsittivät 8 torppaa yhteensä yli 12 000 tynnyrinalaa (noin 6 000 hehtaaria) sekä metsämaita 8 000 tynnyrinalaa (noin 4 000 hehtaaria). Viljelyssä olevaa maata kauppaan kuului noin 150 hehtaaria.

Tämän ison maakaupan peruja on edelleenkin eteläsuomalaisittain harvinaisen suuri valtion metsien määrä Tammelassa. Liesjärven kansallispuisto perustettiin vuonna 1956 näille maille ja Korteniemi on kuulunut osaksi puistoa alusta lähtien. Vuosien saatossa kansallispuisto on laajentunut alkuperäisestä 170 hehtaarista nykyiseen noin 2200 hehtaariin.

Turpoon sahan maat siirtyivät torppineen, rakennuksineen, maineen, metsineen ja kalastusoikeuksineen valtiolle vuonna 1878 runsaalla 124 000 markalla. Turpoon sahalta ostetut alueet yhdistettiin Lopen hoitoalueeseen ja alueesta muodostettiin Wahteriston kruununpuisto. Korteniemestä tehtiin Kyynärän noin 1 500 hehtaarin kokoisen vartiopiirin metsänvartijatila ja Korteniemen viimeinen torppari Kalle Lönngren valittiin vartiopiirin metsänvartijaksi maaliskuussa 1878. Ammattinsa merkiksi hän sai pyöreän, messinkisen metsänvartijamerkin ja leimakirveen.

Metsänvartija sai käyttää torpan maanviljelytuoton itse, minkä lisäksi hänelle annettiin palkaksi 5 hehtolitraa (500 litraa) ruista vuodessa ja vaatimaton summa rahaa. Metsänvartijalla oli myös oikeus kalastaa, metsästä ja pyyttää otuksia omassa vartiopiirissään. Kotitarpeiksi hän sai ottaa puiden latvoja ja oksia sekä tuulenkaatamia puita. Ilman metsänhoitajan lupaa hän ei saanut ottaa kasvavia puita tai laiduntaa karjaansa metsässä.

Metsänvartijan päätehtävänä oli vartiopiirinsä valvominen ja luvattoman asutuksen ja metsänhaaskaamisen estäminen. Metsänvartijan tuli myös pitää senaikaisen hyvän metsätaloussuunnittelun mukaiset metsiin aukinaisiksi hakatut koordinaattilinjat avoimina ja huolehtia rajamerkkien kunnosta. Myös metsäpalojen sammuttaminen kuului metsänvartijan työtehtäviin. Suurien palojen leviämistä yritettiin estää vartioimalla ja raivaamalla palo-ojia. Metsänvartijan tuli valvoa, että rakennus- ja viljelystyöt sekä puiden kaadot tehtiin annettujen ohjeiden mukaan. Velvollisuutena oli myös opastaa ja majoittaa alueella liikkuneet metsänhoitajat. Emännällä piti aina olla ruokaa vierasvaroiksi. Metsänvartijan tuli osallistua jahteihin ja raatelevaisten eläinten hävitykseen.

Vilma (vas.), Emma ja Unelma edustavat suomenlampaan eri värimuotoja. Kauniita kaikki.

Pihapiirissä vapaana tepastelevat maatiaiskukko Leonard ja kanat ovat Alhon kantaa.

Metsänvartijan rahapalkka oli pieni eikä sen ollut tarkoitus kattaa koko toimeentuloa. Elanto saatiin Korteniemessä metsänvartijatilan maataloudesta.

Nykyisen asuinrakennuksen Kalle Lönngren rakensi 1880-luvulla. Siinä oli aluksi tupa, kamari ja porstua. Taloa jatkettiin 1900-luvun alussa yhdellä huoneella ja varastotilana käytettävällä ”läpikäytävällä”. Karjapiha navettoineen ja talleineen rakennettiin Kotopellon laidalle. Pihapiiriin tuvan lähelle nousi aitta ja niemen kärkeeseen sauna, jota käytettiin myös riihenä. Riihi rakennettiin hieman kauemaksi 1885. Liiteri ja perunakuopat täydensivät pihapiiriin 1900-luvun alussa. Nykyään suojellut rakennukset on entisöity ja niitä käytetään alkupe-
räisessä tarkoituksessa.

Korteniemien kotikangas rauhoitettiin hakkuilta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Metsänvartija sai kaataa siitä omaan käyttöönsä rakennus-, aidas- ja polttopuut metsänhoitajan ohjeiden mukaisesti. Kottitarvemetsänä kangas toimii edelleenkin.

Maatalous pääelinkeinona

Viljelykset saatiin valmiiksi 1890-luvulla. Silloin Korteniemessä oli peltoa 1,5 hehtaaria ja niittyjä yhteensä runsaat 5,5 hehtaaria. Suurin osa pelloista oli huonolaatuista maata. Viimeiset kasket poltettiin 1880-luvulla. Karjataloutta rajoitti rehun määrä. Kaskeamisen lopettaminen vähensi kaskiahoja ja samalla laidunnusmahdollisuuksia. Lehmiä Korteniemessä oli kolme tai neljä. 1900-luvun alussa tilalla oli myös hevonen, muutama sika ja lampaita. Korteniemien pelloilla käytettiin tuolloin kaksivuo-

roviljelyä. Siinä puolet pelloista oli kesantona ja puolet kasvoi viljaa. Tätä menetelmää noudatetaan edelleen. Suurin osa vuotuisesta viljelyalasta kasvaa tätä nykyä kaksimetriseksi yltävää Aunus-ruis-
ta, loput kylvetään Martta-kuitupellavalle ja Musta-kauralle. Puolet on kesantona, jota muokataan pitkin kasvukautta hevosella rikkakasvien torjumiseksi. Lannoitteena käytetään lehmän lantaa.

Viljeltynä Korteniemien pelloista on nyt noin puoli hehtaaria. Pellot ovat suurimmaksi osaksi luonnon-
nurmea kasvavina niittyinä, joita suomenlampaat ja kyytöt laiduntavat. Hevonen tekee edelleen pelto-
työt. Kesäaikaan pihapiirissä kuopsuttelee pieni maatiaiskanparvi kukkonsa johdolla.

Puutarha tuottaa satoa tänäänkin

Korteniemeen istutettiin ensimmäiset omenapuit 1903 ja samoihin aikoihin myös ensimmäiset herukkapensasat, jotka olivat sekä punaisia että mustia. Omenapuista Punakaneli ja Snygg tuottavat satoa edelleen ja pihassa on myös muutama herukkapensas. Koristekasveina tuvan ikkunan alla kukoistavat sadan vuoden takaiseen malliin ukonhattu, akileija ja suopayrtti sekä ruusumalva, talon takana kasvaa taikanamarja. Pihamaalla kasvaa pihlaja ja savusaunalla humala ja kriikuna. Vanha punavartinen raparperi kasvaa melko lähellä asuinrakennusta. Keisarinkruunu ja ritarinkannus ovat aikojen saatossa päässeet kukkapenkistä häviämään.

Kasvimaalla kasvatettiin ja kasvatetaan edelleen perunaa, porkkanaa, punajuurta ja ryväsipulia. Härkäpapua (Savitaipale) ja kessuakin Korteniemien

kasvimaalta löytyy. Tätä nykyä Korteniemi on epävirallinen geenipankki kahdeksalle perunalajikkeelle, mm. Hätälaiselle, Koijarille, Läpimustalle ja Lopen Mustalle. Ryvässipuli on Korteniemen kantaa. Korteniemessä aloitellaan Simolantun ylläpitoviljelyä. Viime vuoden lanttusadon parhaimisto istutetaan keväällä ja ensi syksynä saadaan toivon mukaan kerätä siementä. Useiden viljelylajien siemenissä Korteniemi on omavarainen, mutta porkkanan ja punajuuren siemenet ostetaan vuosittain Maatiaiselta.

Perinne elää

Korteniemi oli saman suvun käytössä 1990-luvun puoleen väliin saakka. Viimeisten asukkaiden muutettua pois tilalla tehtiin laaja entisöintiremontti. Remontissa poistettiin sähköt sekä vesijohto ja viemärointi. Vanhimmat kerrokset kaivettiin esiin. Iloisena yllätyksenä salin lastulevyseinien alta paljastui alkuperäinen 20-luvun tapetti. Tilan toiminnassa pyritään itsenäisyyden ajan ensimmäisen vuosikymmenen menetelmiin ja tapoihin.

Korteniemessä on toimintaa vuosittain toukokuun alusta syyskuun loppuun. Emännän ja muun talonväen opastamana siellä pääsee kokemaan sadan vuoden takaista elämää itse tekemällä. Aina löytyy innokkaille tekijöille pientä puuhaa veden kannosta kasvimaan kitkentään ja puiden teosta eläinten hoitoon. Töitä tehdään vuodenvaihteen ja säiden mukaan. Sadonkorjuusta järjestetään talkoita ja tapahtumia, joihin kaikki halukkaat saavat osallistua voimiansa ja halujensa mukaan. Useimpina tapahtumapäivinä yli satavuotias savusauna on lämpimänä tarjoten virkistystään saunan hämärään parveen kiipeäville. Liesjärven aaltoihin pääsee myös pulahtamaan.

Korteniemeä hoidetaan sille laaditun erityissuunnitelman mukaan. Tilan tavoitteena on kulttuurimaiseman suojele kokonaisuutena rakennuksineen, viljelyksineen ja laiumineen. Myös vanhakantaisesta maanviljelyskulttuurista riippuvaiset lajit ja eliöyhteisöt säilyvät ja saavat kaivattua elintilaa Korteniemessä. Suojellut rakennukset ovat alkuperäisessä käytössään ja niitä ylläpidetään vanhoin menetelmin. Perinteisten menetelmien, tekniikoiden ja taitojen ylläpitäminen ja siirtäminen sukupolvelta toiselle on korteniemeläisille tärkeää. Nähtävyys-, opetus- ja tutkimuskohteenä Korteniemi on ainutlaatuinen kokonaisuus.

Liesjärven kansallispuiston kauniit maisemat, jyhkeät metsät ja retkeilypalvelut ovat Korteniemen kävijän käytettävissä heti nurkan takana.

Sydämellisesti tervetulleeksi aikamatkalle sadan vuoden taakse toivottaa

KORTENIEMEN VÄKI

JUKKA RIIHELÄ

↑ Tallin kattoon on ripustettu perinteisen maatalouden työvälineitä, eri-ikäisiä viikatteita sekä karjalle talviravinnoksi kerättyjä lehdeksiä eli kerppuja. ↓ Martta-pellavaa Korteniemessä.

Lisätietoja saa:

www.luontoon.fi/liesjarvi ja
www.luontoon.fi/korteniemi

[www.facebook.com/liesjarven-kansallispuisto/Hämeen luontokeskus](https://www.facebook.com/liesjarven-kansallispuisto/Hameen-luontokeskus),
www.luontoon.fi/hameenluontokeskus
palvelee retkeilijöitä monipuolisesti lähellä Liesjärven kansallispuistoa.

METSÄHALLITUS

